

روان‌شناسی شخصیت پیشرفته

(کارشناسی ارشد روان‌شناسی)

دکتر مرتضی ترخان دکتر رضا گل‌پور

امروزه کتاب‌خوانی و علم‌آموزی، نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.

مقام معظم رهبری

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتاب‌خوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چندهزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها و ملت‌های دیگر بوده و در عرصه‌ی فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک همچنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرنمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا با دانشمندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی و ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا نباشد و در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از میزان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه منابع و کتاب‌های گوناگون است. به شکرانه‌ی الهی، تاریخ و گذشته ما، همیشه درخشان و پر بار است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مجامع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه‌ی مطالعه‌ی هر ایرانی، برایمان چندان امیدوارکننده نمی‌باشد و رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز از این وضعیت بارها اظهار گله و ناخشنودی نموده‌اند.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره‌ی دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه‌ی دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان، تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه‌ی بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام (ص) این است که «بخوان!» و در اولین

سوره‌ای که بر آن فرستاده‌ی عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد شده‌است: «اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه‌ی انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده‌اند.

دانشگاه پیام‌نور با گستره‌ی جغرافیایی ایران‌شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه‌جا و همه‌وقت، به‌عنوان دانشگاهی کتاب‌محور در نظام آموزش عالی کشورمان، افتخار دارد جایگاه اندیشه‌سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره‌گیری از تجربه‌های گرانقدر استادان و صاحب‌نظران برجسته کشورمان، کتاب‌ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم با هدف ارتقای سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام‌نور با جدیت ادامه خواهد داشت. به‌طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان محترم، ما را در انجام این وظیفه‌ی مهم و خطیر یاری‌رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه‌ی خطیر یاری می‌رسانند، سپاسگزاری می‌نماییم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام‌نور را منزلگاه اندیشه‌سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نموده‌اند، صمیمانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش‌پژوهان عزیز آرزوی همیشگی ما است.

دانشگاه پیام‌نور

فهرست مطالب

هفده

پیشگفتار

۱	فصل اول: مقدمه
۱	هدف کلی
۱	هدف‌های یادگیری
۲	مقدمه
۳	۱-۱ جایگاه شخصیت در تاریخ روان‌شناسی
۳	۱-۱-۱ مطالعه هوشیاری
۳	۲-۱-۱ بررسی رفتار
۴	۳-۱-۱ بررسی ناهوشیار
۴	۴-۱-۱ بررسی علمی شخصیت
۵	۲-۱ تعریف‌های شخصیت
۶	۳-۱ روش‌های مطالعه شخصیت
۶	۱-۳-۱ روش همبستگی
۷	۲-۳-۱ روش آزمایشی
۷	۳-۳-۱ روش بالینی
۸	۴-۳-۱ مطالعات چندعاملی
۸	۴-۱ سنجش شخصیت
۱۰	۱-۴-۱ میزان‌کردن
۱۰	۲-۴-۱ پایایی
۱۱	۳-۴-۱ اعتبار
۱۱	۵-۱ مسائل قومی و جنسیتی در سنجش شخصیت
۱۳	۶-۱ روش‌های ارزیابی شخصیت
۱۵	۱-۶-۱ روش بررسی کلمات
۱۵	۲-۶-۱ روش آماری

۱۵	۱-۶-۳ روش نظری
۱۶	۱-۶-۴ فنون و ابزار
۳۴	۱-۷-۷ ماهیت انسان
۳۴	۱-۷-۱ اراده آزاد یا جبرگرایی
۳۵	۱-۷-۲ طبیعت یا تربیت
۳۵	۱-۷-۳ گذشته یا حال
۳۶	۱-۷-۴ بی‌همتایی یا عمومیت
۳۶	۱-۷-۵ تعادل یا رشد
۳۶	۱-۷-۶ خوش‌بینی یا بدبینی
۳۶	۱-۸ نظریه در بررسی مفهوم شخصیت
۳۷	خلاصه فصل اول
۳۸	اصطلاحات کلیدی
۳۹	خود آزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۴۰	خودآزمایی تشریحی فصل اول
۴۱	فصل دوم: رویکردهای روان‌تحلیل‌گری کلاسیک
۴۱	هدف کلی
۴۱	هدف‌های یادگیری
۴۲	مقدمه
۴۲	۲-۱ زندگی‌نامه فروید
۴۳	۲-۲ نیروهای برانگیزاننده رفتار: غرایز
۴۴	۲-۳ سطوح شخصیت
۴۵	۲-۴ ساختار شخصیت
۴۵	۲-۴-۱ نهاد
۴۶	۲-۴-۲ من
۴۷	۲-۴-۳ فرامن
۴۹	۲-۵ مکانیزم‌های دفاعی
۴۹	۲-۵-۱ سرکوبی
۵۰	۲-۵-۲ انکار
۵۰	۲-۵-۳ واکنش وارونه
۵۰	۲-۵-۴ فرافکنی
۵۱	۲-۵-۵ واپس‌روی
۵۱	۲-۵-۶ دلیل تراشی
۵۱	۲-۵-۷ جابه‌جایی
۵۲	۲-۵-۸ والایش
۵۲	۲-۵-۹ انواع دیگر مکانیزم‌های دفاعی
۵۶	۲-۶ مراحل رشد روانی - جنسی

۵۷	۷-۲ روش‌های ارزیابی در نظریه فروید
۵۷	۱-۷-۲ تداعی آزاد
۵۸	۲-۷-۲ تحلیل رویا
۵۸	۸-۲ بررسی علمی مفاهیم فروید
۵۸	۱-۸-۲ فرایند ذهنی ناهوشیار
۶۰	۲-۸-۲ نهاد
۶۰	۳-۸-۲ من
۶۱	۹-۲ ماهیت انسان
۶۲	۱۰-۲ روان‌شناسی تحلیلی یونگ
۶۲	۱۱-۲ کارکرد انرژی روانی
۶۳	۱۲-۲ سیستم‌های شخصیت
۶۳	۱-۱۲-۲ من
۶۵	۲-۱۲-۲ ناهوشیار شخصی
۶۵	۳-۱۲-۲ ناهوشیار جمعی
۶۷	۱۳-۲ رشد شخصیت
۶۷	۱-۱۳-۲ کودکی و نوجوانی
۶۸	۲-۱۳-۲ میانسالی
۶۹	۱۴-۲ روش‌های ارزیابی در نظریه یونگ
۶۹	۱-۱۴-۲ تداعی واژگان
۶۹	۲-۱۴-۲ تحلیل رویا
۷۰	۳-۱۴-۲ تحلیل نشانه
۷۰	۱۵-۲ ماهیت انسان
۷۱	۱۶-۲ روان‌شناسی فردی آدلر
۷۲	۱۷-۲ احساس‌های حقارت منبع تلاش انسان
۷۳	۱۸-۲ سبک زندگی
۷۴	۱۹-۲ علاقه اجتماعی
۷۴	۲۰-۲ ترتیب تولد
۷۵	۲۱-۲ روش‌های ارزیابی در نظریه آدلر
۷۵	۱-۲۱-۲ خاطرات قدیمی
۷۵	۲-۲۱-۲ تحلیل رویا
۷۵	۳-۲۱-۲ مقیاس علاقه اجتماعی
۷۶	۲۲-۲ ماهیت انسان
۷۷	خلاصه فصل دوم
۷۹	اصطلاحات کلیدی
۷۹	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۸۰	خودآزمایی تشریحی فصل دوم

۸۱	فصل سوم: روان‌شناسی من
۸۱	هدف کلی
۸۱	هدف‌های یادگیری
۸۲	مقدمه
۸۲	۱-۳ اریک اریکسون و مراحل هشتگانه تحولی
۸۳	۲-۳ مراحل رشد روانی اجتماعی
۸۳	۱-۲-۳ مرحله اول-اعتماد در مقابل بی‌اعتمادی
۸۳	۲-۲-۳ مرحله دوم - خودمختاری در برابر شک و تردید
۸۴	۳-۲-۳ مرحله سوم - ابتکار در مقابل احساس گناه
۸۴	۴-۲-۳ مرحله چهارم - سخت‌کوشی در مقابل حقارت
۸۴	۵-۲-۳ مرحله پنجم - انسجام هویت در مقابل آشفتگی نقش نوجوانی
۸۵	۶-۲-۳ مرحله ششم - صمیمیت در مقابل انزوا
۸۵	۷-۲-۳ مرحله هفتم - مولدبودن در مقابل بی‌حاصلی
۸۶	۸-۲-۳ مرحله هشتم - تمامیت در مقابل ناامیدی
۸۷	۳-۳ کارن هورنای: (۱۹۵۲-۱۸۸۵)
۹۱	۴-۳ ماهیت انسان
۹۱	۵-۳ اریک فروم (۱۹۸۰-۱۹۰۰)
۹۵	۶-۳ تیپ‌های شخصیت
۹۵	۷-۳ ماهیت انسان
۹۶	۸-۳ هنری موری (۱۹۸۸-۱۸۹۳) نیازها: نیروهای برانگیزاننده رفتار
۹۸	۹-۳ انواع نیازها
۹۹	۱۰-۳ رشد شخصیت
۹۹	۱۱-۳ مراحل رشد
۱۰۱	۱۲-۳ ماهیت انسان
۱۰۲	خلاصه فصل سوم
۱۰۳	اصطلاحات کلیدی
۱۰۳	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم
۱۰۴	خودآزمایی تشریحی فصل سوم
۱۰۷	فصل چهارم: نظریه پردازان صفات
۱۰۷	هدف کلی
۱۰۷	هدف‌های یادگیری
۱۰۸	مقدمه
۱۰۸	۱-۴ ریموند کتل (۱۹۸۸-۱۹۰۵)
۱۰۹	۲-۴ صفات شخصیت
۱۰۹	۳-۴ انواع صفات
۱۰۹	۱-۳-۴ صفات مشترک و منحصر به فرد

- ۱۱۰ ۲-۳-۴ صفات توانشی، خلقی و پویشی
- ۱۱۰ ۳-۳-۴ صفات سطحی عمقی
- ۱۱۰ ۴-۳-۴ صفات سرشتی و محیط‌ساخته
- ۱۱۱ ۵-۳-۴ صفات عمقی: عوامل بنیادین شخصیت
- ۱۱۱ ۴-۴ ارگ و احساس‌ها
- ۱۱۲ ۵-۴ نگرش‌ها
- ۱۱۲ ۶-۴ تابعیت
- ۱۱۲ ۷-۴ احساس خویشتن
- ۱۱۳ ۸-۴ مراحل رشد شخصیت
- ۱۱۳ ۱-۸-۴ مرحله اول - طفولیت: از تولد تا ۶ سالگی
- ۱۱۳ ۲-۸-۴ مرحله دوم - کودکی: ۶ تا ۱۴ سالگی
- ۱۱۳ ۳-۸-۴ مرحله سوم - نوجوانی: ۱۴ تا ۲۳ سالگی
- ۱۱۴ ۴-۸-۴ مرحله چهارم - پختگی: ۲۳ تا ۵۰ سالگی
- ۱۱۴ ۵-۸-۴ مرحله پنجم - اواخر پختگی: ۵۰ تا ۶۵ سالگی
- ۱۱۴ ۶-۸-۴ مرحله ششم - پیری: ۶۵ سالگی به بعد
- ۱۱۴ ۹-۴ ماهیت انسان
- ۱۱۴ ۱۰-۴ هانس آیزنک (۱۹۹۷-۱۹۱۶)
- ۱۱۵ ۱-۱۰-۴ صفات شخصیت
- ۱۱۶ ۱۱-۴ رابرت مک کری و پل کاستا: مدل پنج‌عاملی
- ۱۱۷ ۱-۱۱-۴ همبسته‌های تجربی مدل پنج‌عاملی
- ۱۱۸ ۱۲-۴ ترکیب ۵ عامل شخصیت و رویدادهای زندگی
- ۱۱۸ ۱-۱۲-۴ عملکرد تحصیلی بالا و نمرات خوب
- ۱۱۸ ۲-۱۲-۴ مصرف الکل
- ۱۱۸ ۳-۱۲-۴ هیجان‌خواهی
- ۱۱۹ ۴-۱۲-۴ تجربیات عاطفی مثبت و شادی در زندگی روزمره
- ۱۱۹ ۵-۱۲-۴ رهبری کارآمد
- ۱۱۹ ۶-۱۲-۴ رفتارهای پرخطر جنسی
- ۱۱۹ ۱۳-۴ آرنولد باس و رابرت پلامین: نظریه خلق‌و‌خو
- ۱۲۰ ۱-۱۳-۴ تهییج‌پذیری
- ۱۲۱ ۲-۱۳-۴ فعالیت
- ۱۲۱ ۳-۱۳-۴ معاشرتی‌بودن
- ۱۲۱ خلاصه فصل چهارم
- ۱۲۲ اصطلاحات کلیدی
- ۱۲۲ خودآزمایی چهار گزینه‌ای فصل چهارم
- ۱۲۴ خودآزمایی تشریحی فصل چهارم

۱۲۵	فصل پنجم: رویکرد حساسیت به تقویت گری
۱۲۵	هدف کلی
۱۲۵	هدف‌های یادگیری
۱۲۶	مقدمه
۱۲۶	۱-۵ جفري گري
۱۲۷	۲-۵ مقایسه رویکرد آیزنک و گری
۱۲۸	۳-۵ رویکرد شخصیتی گری
۱۲۸	۱-۳-۵ سطح رفتاری (تحلیل درون‌داد/ برون‌داد)
۱۲۸	۲-۳-۵ سطح عصب‌شناختی (کارکردهای پردازش اطلاعات به‌دست‌آمده)
۱۲۸	۳-۳-۵ سطح شناختی (کارکردهای پردازش اطلاعات به‌دست‌آمده از فرایندهای عصبی مربوطه)
۱۳۰	۴-۵ ویژگی‌های سیستم‌ها
۱۳۰	۱-۴-۵ سیستم فعال‌ساز رفتاری
۱۳۰	۲-۴-۵ سیستم بازداري رفتاری
۱۳۰	۳-۴-۵ سیستم جنگ و گریز
۱۳۰	۵-۵ رویکرد حساسیت به تقویت گری و تفاوت‌های فردی
۱۳۱	۶-۵ تجدیدنظر در رویکرد شخصیت گری
۱۳۳	۷-۵ جهت‌گیری دفاعی
۱۳۴	۸-۵ فاصله دفاعی
	۹-۵ کاربردهای رویکرد حساسیت به تقویت در پژوهش‌های مرتبط با هم‌پسته‌های عصب روان‌شناسی
۱۳۵	شخصیت
۱۳۶	۱۰-۵ رویکرد حساسیت به تقویت و آسیب‌شناسی روانی
۱۳۶	۱۱-۵ نظریه حساسیت به تقویت گری و شاخص‌های پرسشنامه شخصیتی مینه‌سوتا
۱۳۸	۱۲-۵ مؤلفه‌های مدل شخصیتی پنج‌عاملی آسیب‌شناسی روانی
۱۳۹	۱۲-۵ سنجش
۱۳۹	خلاصه فصل پنجم
۱۴۰	اصطلاحات کلیدی
۱۴۱	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۱۴۲	خودآزمایی تشریحی فصل پنجم
۱۴۳	فصل ششم: رویکرد شناختی
۱۴۳	هدف کلی
۱۴۳	هدف‌های یادگیری
۱۴۴	مقدمه
۱۴۴	۱-۶ رویکرد شناختی: نظریه سازه شخصی جورج کلی (۱۹۰۵-۱۹۶۷)
۱۴۴	۲-۶ نظریه سازه شخصی
۱۴۵	۳-۶ روش‌های پیش‌بینی کردن رویدادهای زندگی
۱۴۶	۴-۶ اصول تبعی نظریه سازه شخصی

۱۴۶	۶-۴-۱ اصل تبعی تغییر: شباهت بین رویدادهای تکراری
۱۴۶	۶-۴-۲ اصل تبعی فردیت: تفاوت‌های فردی در تعبیرکردن رویدادها
۱۴۷	۶-۴-۳ اصل تبعی سازماندهی: روابط بین سازه‌ها
۱۴۷	۶-۴-۴ اصل تبعی دوگانگی: دوگزینه‌ای یا این یا آن
۱۴۷	۶-۴-۵ اصل تبعی انتخاب
۱۴۸	۶-۴-۶ اصل تبعی دامنه: دامنه مناسب
۱۴۹	۶-۴-۷ اصل تبعی تجربه: روبه‌روشدن با تجربیات تازه
۱۴۹	۶-۴-۸ اصل تبعی تعدیل: سازگارشدن با تجربیات جدید
۱۵۰	۶-۴-۹ اصل تبعی چندپارگی: رقابت بین سازه‌ها
۱۵۱	۶-۴-۱۰ اصل تبعی اشتراک: شباهت افراد در تعبیرکردن رویدادها
۱۵۱	۶-۴-۱۱ اصل تبعی اجتماعی‌شدن: روابط میان‌فردی
۱۵۲	۶-۵ ماهیت انسان
۱۵۲	خلاصه فصل ششم
۱۵۳	اصطلاحات کلیدی
۱۵۳	خودآزمایی چهار گزینه‌ای فصل ششم
۱۵۴	خودآزمایی تشریحی فصل ششم
۱۵۵	فصل هفتم: نظریه‌های رفتاری و یادگیری اجتماعی
۱۵۵	هدف کلی
۱۵۵	هدف‌های یادگیری
۱۵۶	مقدمه
۱۵۶	۷-۱ بی اف اسکینر (۱۹۹۰-۱۹۰۴)
۱۵۶	۷-۲ تقویت: اساس رفتار
۱۵۷	۷-۳ رفتار پاسخگر و کنشگر
۱۵۷	۷-۳-۱ رفتار پاسخگر
۱۵۷	۷-۳-۲ رفتار کنشگر
۱۵۸	۷-۴ برنامه‌های تقویت
۱۵۹	۷-۴-۱ برنامه تقویت فاصله‌ای ثابت
۱۵۹	۷-۴-۲ برنامه تقویت نسبتی ثابت
۱۵۹	۷-۴-۳ برنامه تقویت فاصله‌ای متغیر
۱۶۰	۷-۴-۴ برنامه تقویت نسبتی متغیر
۱۶۰	۷-۵ شکل‌دادن رفتار از طریق تقریب‌های متوالی
۱۶۱	۷-۶ رفتار خرافی
۱۶۲	۷-۷ خودگردانی رفتار
۱۶۲	۷-۷-۱ روش اجتناب از محرک
۱۶۲	۷-۷-۲ روش دلزدگی خودگردان
۱۶۲	۷-۷-۳ روش تحریک آزارنده

۱۶۳	۴-۷-۷ روش تقویت خود
۱۶۳	۸-۷ ماهیت انسان
۱۶۳	۹-۷ نظریه یادگیری اجتماعی (آلبرت بندورا)
۱۶۴	۱۰-۷ سرمشق‌گیری: اساس یادگیری مشاهده‌ای
۱۶۴	۱۱-۷ تأثیرات الگوهای جامعه
۱۶۴	۱-۱۱-۷ ویژگی‌های الگوها
۱۶۵	۲-۱۱-۷ ویژگی‌های مشاهده‌گرها
۱۶۵	۳-۱۱-۷ پیامدهای پاداش مرتبط با رفتارها
۱۶۵	۱۲-۷ فرایندهای یادگیری مشاهده‌ای
۱۶۶	۱-۱۲-۷ فرایندهای توجه
۱۶۶	۲-۱۲-۷ فرایندهای یادداری
۱۶۷	۳-۱۲-۷ فرایندهای تولید
۱۶۷	۴-۱۲-۷ فرایندهای تشویقی و انگیزشی
۱۶۸	۱۳-۷ مفهوم خود
۱۶۸	۱-۱۳-۷ تقویت خود
۱۶۹	۲-۱۳-۷ احساس کارایی
۱۷۰	۱۴-۷ مراحل رشد
۱۷۱	۱-۱۴-۷ کودکی
۱۷۱	۲-۱۴-۷ نوجوانی
۱۷۲	۳-۱۴-۷ بزرگسالی
۱۷۲	۴-۱۴-۷ پیری
۱۷۲	۱۵-۷ تغییر رفتار
۱۷۴	۱۶-۷ ماهیت انسان
۱۷۴	خلاصه فصل هفتم
۱۷۶	اصطلاحات کلیدی
۱۷۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۱۷۷	خودآزمایی تشریحی فصل هفتم
۱۷۹	فصل هشتم: رویکرد انسان‌گرایی
۱۷۹	هدف کلی
۱۷۹	هدف‌های یادگیری
۱۸۰	مقدمه
۱۸۳	۱-۸ کارل راجرز (۱۹۰۲-۱۹۸۷)
۱۸۵	۲-۸ دیدگاه کارل راجرز در مورد انسان
۱۸۷	۳-۸ مبانی نظری دیدگاه کارل راجرز
۱۸۹	۴-۸ مفاهیم مؤلفه اصلی نظریه کارل راجرز
۱۸۹	۱-۴-۸ خویشتن

۱۹۱	۸-۴-۲ خودشکوفایی
۱۹۴	۸-۵-۵ آسیب‌شناسی روانی از دیدگاه راجرز
۱۹۵	۸-۵-۱ انحراف در تمایل به خودشکوفایی
۱۹۵	۸-۵-۲ فاصله زیاد بین خویشتن واقعی و آرمانی
۱۹۵	۸-۵-۳ عدم‌همخوانی ادراکات خویشتن و تجارب فرد
۱۹۷	۸-۶ روان‌درمانی از دیدگاه راجرز
۲۰۸	خلاصه فصل هشتم
۲۰۹	اصطلاحات کلیدی
۲۱۰	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هشتم
۲۱۱	خودآزمایی تشریحی فصل هشتم
۲۱۳	فصل نهم: رویکردها با موضوع خاص در روان‌شناسی شخصیت
۲۱۳	هدف کلی
۲۱۳	هدف‌های یادگیری
۲۱۴	مقدمه
۲۱۴	۹-۱ جولیان راتر: منبع کنترل
۲۱۵	۹-۲ منبع کنترل درونی و بیرونی
۲۱۶	۹-۲-۱ ارزیابی منبع کنترل
۲۱۷	۹-۲-۲ تفاوت‌های سنی و جنسیتی
۲۱۷	۹-۲-۳ تفاوت‌های نژادی و طبقاتی
۲۱۸	۹-۲-۴ تفاوت‌های رفتاری
۲۱۸	۹-۳ پرورش منبع کنترل
۲۱۹	۹-۴ مارتین ای. پی. سلینگمن: درماندگی آموخته‌شده
۲۲۱	۹-۵ درماندگی آموخته‌شده و سلامت روانی
۲۲۱	۹-۶ درماندگی آموخته‌شده و افسردگی
۲۲۲	۹-۷ سبک تبیینی: خوش‌بینی و بدبینی
۲۲۳	۹-۸ انتساب
۲۲۴	۹-۹ پرورش درماندگی آموخته‌شده
۲۲۶	۹-۱۰ سرسختی روان‌شناختی
۲۲۶	۹-۱۱ شاخص‌های سرسختی
۲۲۷	۹-۱۱-۱ تعهد
۲۲۷	۹-۱۱-۲ کنترل
۲۲۸	۹-۱۱-۳ مبارزه‌جویی
۲۳۰	۹-۱۲ همبسته‌های سرسختی روان‌شناختی
۲۳۰	۹-۱۲-۱ استرس
۲۳۰	۹-۱۲-۲ ارزیابی شناختی
۲۳۰	۹-۱۲-۳ خودشکوفایی

۲۳۱	۹-۱۲-۴ واکنش‌های فیزیولوژیک
۲۳۱	۹-۱۲-۵ عزت نفس
۲۳۱	۹-۱۲-۶ عملکرد تحصیلی
۲۳۱	۹-۱۲-۷ جنسیت
۲۳۱	۹-۱۲-۸ بیماری
۲۳۲	۹-۱۲-۹ سیستم ایمنی
۲۳۲	خلاصه فصل نهم
۲۳۴	اصطلاحات کلیدی
۲۳۴	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل نهم
۲۳۶	خودآزمایی تشریحی فصل نهم
۲۳۷	فصل دهم: روان‌شناسی مثبت‌گرا
۲۳۷	هدف کلی
۲۳۷	هدف‌های یادگیری
۲۳۷	مقدمه
۲۳۸	۱-۱۰ موضوع روان‌شناسی مثبت‌گرا
۲۴۰	۱-۱۰ تحول شخصیت
۲۴۱	۱-۲-۱۰ تحول خوش‌بینی
۲۴۲	۱-۳-۱۰ منابع رشد خوش‌بینی
۲۴۲	۱-۳-۱۰ ارث
۲۴۲	۱-۳-۲ والدین
۲۴۲	۱-۳-۳ تجربه‌های تسلط و درماندگی
۲۴۳	۱-۴-۱۰ مفاهیم و نظریه‌های روان‌شناسی مثبت‌گرا
۲۴۳	۱-۴-۱۰ نظریه توانمندی‌ها
۲۴۴	۱-۴-۲ نظریه ساخت و گسترش هیجان‌های مثبت
۲۴۶	۱-۵-۱۰ مفاهیم روان‌شناسی مثبت‌گرا
۲۴۶	۱-۵-۱ امید
۲۴۶	۱-۵-۲ معنویت
۲۴۷	۱-۵-۳ شادی
۲۴۷	۱-۵-۴ بهزیستی روان‌شناختی
۲۴۹	۱-۵-۵ رضایت
۲۴۹	۱-۵-۶ خوش‌بینی
۲۵۰	۱-۵-۷ فضایل اخلاقی
۲۵۰	۱-۵-۸ بخشش
۲۵۱	۱-۵-۹ شکرگزاری
۲۵۱	۱-۵-۱۰ مراقبه
۲۵۲	۱-۵-۱۱ معناجویی در زندگی

۲۵۳	خلاصه فصل دهم
۲۵۴	اصطلاحات کلیدی
۲۵۴	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دهم
۲۵۵	خودآزمایی تشریحی فصل دهم
۲۵۷	فصل یازدهم: روان‌شناسی اسلامی
۲۵۷	هدف کلی
۲۵۷	هدف‌های یادگیری
۲۵۷	مقدمه
۲۵۸	۱-۱۱ عناصر روان‌شناسی اسلامی
۲۵۸	۱-۱۱-۱ مبانی و پیش‌فرض‌ها
۲۵۸	۱-۱۱-۲ اهداف و کاربردهای علم
۲۵۸	۱-۱۱-۳ موضوع
۲۵۸	۱-۱۱-۴ مسائل و مباحث علم
۲۵۹	۱-۱۱-۵ روش
۲۵۹	۲-۱۱ تعریف روان‌شناسی اسلامی
۲۵۹	۱-۲-۱ مجموعه آموزه‌های قرآن و سنت درخصوص ماهیت انسان و مفاهیم روان‌شناسی
۲۶۰	۲-۲-۱ مجموعه آراء و دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان درخصوص ماهیت انسان و مفاهیم روان‌شناسی
۲۶۰	۳-۲-۱ استنتاج دلالت‌های روان‌شناسی از مفاهیم و آموزه‌های قرآن و سنت
۲۶۱	۴-۲-۱ استنتاج دلالت‌های روان‌شناسی از آرای فلسفی اندیشمندان مسلمان
۲۶۱	۵-۲-۱ شاخه‌ای از علم دینی
۲۶۱	۳-۱۱ روان‌شناسی اسلامی و صفات شخصیت
۲۶۲	۱-۳-۱ طبقه‌بندی صفات در آثار اندیشمندان مسلمان
۲۶۴	۴-۱۱ طبقه‌بندی صفات در آیات و روایات
۲۶۴	۱-۴-۱ الگوی مفهومی
۲۶۵	۲-۴-۱ الگوی ارتباطی
۲۶۶	۳-۴-۱ الگوی دوقطبی
۲۶۶	۴-۴-۱ الگوی سه‌قطبی
۲۶۷	۵-۴-۱ الگوی سلسله‌مراتبی
۲۶۷	۶-۴-۱ الگوی شبکه‌ای
۲۶۸	خلاصه فصل یازدهم
۲۶۹	اصطلاحات کلیدی
۲۶۹	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل یازدهم
۲۷۰	خودآزمایی تشریحی فصل یازدهم
۲۷۳	منابع
۲۷۱	پاسخ‌نامه

پیشگفتار

همانند سایر مفاهیم روان‌شناسی، بررسی مفهوم شخصیت نیز به‌طور دائم در حال رشد و تکامل است. در کتابی که پیش رو دارید سعی شد ضمن توجه به رویکردهای پیشین در حوزه شخصیت و بیان دیدگاه‌های انتقادی، به تبیین شخصیت از منظر رویکردهای جدیدتر از جمله رویکرد حساس به تقویت، روان‌شناسی مثبت‌گرا و روان‌شناسی اسلامی پرداخته شود.

کتاب حاضر در ۱۱ فصل و برای واحدهای درسی کارشناسی ارشد در یک ترم تحصیلی تدوین گردیده است. فصل اول درباره مقدمه و کلیاتی در خصوص شخصیت و سنجش آن می‌باشد. در فصل دوم رویکرد روان‌تحلیل‌گری کلاسیک مورد بحث قرار گرفت. فصل سوم به رویکرد روان‌شناسی من و نظریه‌پردازان این حوزه پرداخته شد. فصل چهارم درباره بررسی صفات از منظر نظریه‌پردازان صفات به نگارش درآمد. مطالب فصل پنجم در خصوص مبانی نظری رویکرد حساسیت به تقویت است. تبیین رویکرد شناختی جورج کلی در فصل ششم ارائه شده است. در فصل هفتم تلاش شد تا در زمینه رویکردهای رفتاری و یادگیری اجتماعی به‌صورت مبسوط مطالبی ارائه گردد. فصل هشتم درباره رویکرد انسان‌گرایی به‌خصوص از دیدگاه کارل راجرز است. در فصل نهم به رویکردهایی با موضوعات خاص در روان‌شناسی شخصیت از جمله منبع کنترل جولیان راتر، درماندگی آموخته‌شده سلیگمن و سرسختی روان‌شناختی کوباسا پرداخته شد. در فصل دهم سعی شد تا تصویر روشنی از رویکرد روان‌شناسی مثبت‌گرا در حوزه شخصیت ارائه شود و

فصل یازدهم کتاب حاضر مفهوم شخصیت از منظر روان‌شناسی اسلامی مورد تبیین قرار گرفت.

جهت درک روشن دانشجویان گرامی، در کتاب حاضر سعی شد مطالب به زبان گویا، روشن و قابل فهم نگارش شود. با این حال مبرا از نقص و کاستی نیست. لذا از اساتید محترم و دانشجویان عزیز تقاضا می‌شود جهت بهبود و ارتقای محتوای کتاب حاضر، انتقادات و پیشنهادهای ارزنده خود را از مولفین دریغ نوزند. در پایان مؤلفان وظیفه خویش می‌دانند از همه کسانی که در تدوین این اثر نقش داشتند، از جمله سرکار خانم سیده خدیجه پورحسینی که در بازخوانی و مقابله با متن همکاری شایسته‌ای داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری نمایند.

زمستان ۱۳۹۵

دکتر مرتضی ترخان - دکتر رضا گل‌پور

E-mail: mttmaster20@yahoo.com دکتر مرتضی ترخان

Email: rezagolpour@pnu.ac.ir دکتر رضا گل‌پور

فصل اول

مقدمه

هدف کلی

هدف از مطالعه فصل حاضر تشریح تاریخچه شخصیت، ویژگی‌های اساسی، روش‌های مطالعه و ارزیابی آن و همچنین مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده در بررسی مفهوم شخصیت است.

هدف‌های یادگیری

- از خواننده انتظار می‌رود بعد از مطالعه این فصل بتواند:
۱. جایگاه شخصیت در تاریخ روان‌شناسی را بیان کند.
 ۲. ویژگی‌های اساسی تعریف شخصیت را توضیح دهد.
 ۳. روش‌های مطالعه شخصیت را بیان کند.
 ۴. مسائل مهم و قابل بحث در سنجش شخصیت را شرح دهد.
 ۵. تأثیر مسائل قومی و جنسیتی را در سنجش شخصیت توضیح دهد.
 ۶. انواع روش‌های سنجش و اندازه‌گیری شخصیت را بیان کند.
 ۷. مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده در سنجش شخصیت را نام برده و توضیح دهد.
 ۸. به سؤالات اساسی درخصوص ماهیت انسان جواب دهد.
 ۹. اهمیت نظریه را در بررسی مفهوم شخصیت بیان کند.

مقدمه

مردم چگونه رفتار می‌کنند؟ آیا مردم انتخاب‌هایی متناسب با شخصیت^۱ خود دارند؟ چه چیزهایی موجب شباهت‌ها و تفاوت‌ها در بین مردم می‌شود؟ چه چیزی موجب می‌شود آن‌ها طبق انتظار عمل کنند؟ چرا آن‌ها غیرقابل پیش‌بینی‌اند؟ آیا عوامل پنهان و ناهوشیار رفتار، مردم را کنترل می‌کنند؟ چه چیزی موجب آشفتگی‌های روانی می‌شود؟ آیا رفتار انسان بیشتر تحت تأثیر ارث است یا محیط؟ قرن‌ها فیلسوفان، نظریه‌پردازان و دیگر اندیشمندان چنین سؤالاتی را در ارتباط با تربیت و طبیعت انسان مطرح کردند (فیست و فیست^۲، ۲۰۰۹). کمتر از ۱۰۰ سال است که دیدگاه‌های معاصر در حوزه شخصیت مطرح شده‌اند و مطالعه شخصیت به سؤالات مطرح شده فوق می‌پردازد.

شخصیت یکی از مسائل عمده در حوزه روان‌شناسی است. در بررسی شخصیت تلاش می‌شود تا کل یک فرد را توصیف کند (سروان و پروین^۳، ۲۰۰۹) و شامل ویژگی‌های منحصربه‌فرد و تفاوت‌های فردی است. مطالعه شخصیت روشی را که افراد به صورت منحصربه‌فرد هستند، مورد بررسی قرار می‌دهد (بارگنس، گولستین، هکمن و هامفریز^۴، ۲۰۱۱).

شخصیت نه فقط به یک طریق واحد بلکه به کمک طیف متعددی از روش‌های گوناگون تجلی می‌شود (کارور و شی^۵، ۲۰۰۳ ترجمه رضوانی، ۱۳۸۷). اینکه شما بخواهید کسی را به داشتن شخصیت عالی توصیف کنید، نیاز دارید توصیفی از جنبه‌های مختلف ویژگی‌های وی داشته باشید. به عنوان مثال منظور شما از این توصیف آن است که او فردی است صمیمی و خوشایند، همنشینی با او خوب است، به راحتی می‌توان با او کنار آمد، چون آدم مهربانی است شاید او را به عنوان دوست، هم‌اتاقی یا همکار انتخاب کنید. اگر مدیر جایی باشید شاید این فرد را استخدام کنید. شما تصمیم خود را بر مبنای برداشتی که از شخصیت او دارید، می‌گیرید. همچنین ممکن است آدم‌هایی را بشناسید که آن‌ها را به داشتن شخصیت وحشتناک توصیف می‌کنید. این آدم‌ها شاید منزوی، متخاصم، پرخاشگر، نامهربان و ناخوشایند باشند، کنار آمدن با آن‌ها

1. Personality

2. Feist & Feist

3. Cervone & Pervin

4. Borghans, Golsteyn, Heckman & Humphries

5. Carver & Scheier

دشوار باشد. شما آن‌ها را استخدام نخواهید کرد، علاقه همکاری با آنان ندارید و حتی شاید دیگران نیز آنان را طرد می‌کنند.

در حالی که شما مشغول قضاوت کردن شخصیت دیگران هستید، آن‌ها نیز درباره شما قضاوت‌های مشابهی می‌کنند. این تصمیمات متقابل که زندگی قضاوت‌کننده و قضاوت‌شونده را تشکیل می‌دهند در هر بار که با موقعیتی اجتماعی روبه‌رو می‌شویم، بارها و بارها صورت می‌گیرند (شولتز و شولتز^۱، ۲۰۰۵ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۸).

۱-۱ جایگاه شخصیت در تاریخ روان‌شناسی

روان‌شناسی به عنوان یک رشته علمی از تلفیق عقاید اقتباس شده از فلسفه و فیزیولوژی به وجود آمد. تولد روان‌شناسی در اواخر قرن نوزدهم حاصل کار ویلهلم وونت بود که اولین آزمایشگاه روان‌شناسی را در سال ۱۸۷۹ در دانشگاه لایپزیک آلمان دایر کرد (شولتز و شولتز، ۲۰۰۵ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۸). در ادامه به روند توجه رویکردهای مختلف نسبت به شخصیت پرداخته می‌شود.

۱-۱-۱ مطالعه هوشیاری

از زمانی که وونت در سال ۱۸۷۹ اولین آزمایشگاه روان‌شناسی را دایر کرد، متأثر از روش علوم طبیعی به بررسی تجربه هوشیار و تجزیه کردن آن به اجزای اساسی تمرکز نمود. وونت و روان‌شناسان دیگر زمان وی سعی کردند به شیوه آزمایشی فرایندهای ذهنی را تحت عنوان عناصر هوشیار ذهن بررسی نمایند. در این رویکرد روان‌شناسی آزمایشی جایی برای موضوع پیچیده و چندوجهی شخصیت وجود نداشت.

۱-۱-۲ بررسی رفتار

در اوایل قرن بیستم جنبش واتسون که رفتارگرایی نام داشت با رویکرد وونت و تجربه هوشیار مخالف بود و باور داشت که اگر قرار بر این است که روان‌شناسی علم باشد، باید روی جنبه‌های ملموس ماهیت انسان که بتوان آن را دید و شنید و اندازه گرفت، متمرکز شود. موضوع مورد تأیید روان‌شناسی فقط رفتار آشکار و نه هوشیاری است (شولتز و شولتز، ۲۰۰۵ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۸).